

Przymus adwokacko-radcowski w postępowaniu karnym

ALEKSANDER SIKORSKI

Zakład Postępowania Cywilnego, Instytut Prawa Cywilnego
Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego

Konstytucyjna zasada prawa do obrony wyrażona w art. 42 ust. 2 Konstytucji RP, a także konstytucyjna zasada prawa do sądu wyrażona w art. 45 ust. 1 Konstytucji RP gwarantują każdemu dostęp do sądu poprzez zapewnienie jawnego i sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy oraz zapewniają każdemu, przeciwko komu prowadzone jest postępowanie karne, prawo do obrony¹. Na niektórych etapach postępowania karnego ustawodawca wymaga jednak od strony postępowania, niezależnie od tego, czy jest to oskarżony, pokrzywdzony, czy też oskarżyciel posiłkowy, aby określone czynności procesowe były podjęte nie bezpośrednio przez stronę, lecz przez podmiot, który z uwagi na swoją wiedzę i kwalifikacje zawodowe gwarantuje ponadnormatywną staranność w dokonaniu danej czynności. W tym przypadku mowa tu o instytucji przymusu adwokacko-radcowskiego, która nakazuje stronie postępowania karnego skorzystanie z pomocy adwokata lub radcy prawnego, który w jej imieniu dokona danej czynności w postępowaniu karnym. Wolą ustawodawcy przy ograniczeniu działania strony podczas konkretnych czynności w procesie karnym, przez wprowadzenie przymusu adwokacko-radcowskiego, było zagwarantowanie tymże stronom, że wysoce sformalizowane czynności

---

¹ Por. *Konstytucje Rzeczypospolitej oraz komentarz do Konstytucji RP z 1997 roku*, red. J. Boć, Wrocław 1998, s. 83 n.

procesowe zostaną dokonane przez podmioty wykwalifikowane, legitymujące się wiedzą prawniczą na odpowiednim poziomie, które tym bardziej gwarantują stronie działającej w ramach czynności zastrzeżonej przymusem adwokacko-radcowskim realizację konstytucyjnych zasad prawa do obrony oraz prawa do sądu. A zatem czynności objęte przymusem adwokacko-radcowskim są zastrzeżone dla osób, które wykonują zawód adwokata, regulowany ustawą z dnia 28 maja 1982 r. Prawo o adwokaturze² oraz radcy prawnego, regulowany ustawą z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych³.

W kodeksie postępowania karnego instytucja przymusu adwokacko-radcowskiego jest umiejscowiona praktycznie na każdym etapie postępowania. Mianowicie, począwszy od zakończenia postępowania przygotowawczego, ustawodawca wprowadza przymus adwokacko-radcowski przy sporządzeniu i podpisaniu subsydiarnego aktu oskarżenia. Kolejno przymus ten obejmuje sporządzenie i podpisanie apelacji od wyroku sądu okręgowego do sądu apelacyjnego, jeśli apelacja ta nie pochodzi od prokuratora. Przymus adwokacko-radcowski obowiązuje także przy sporządzaniu nadzwyczajnych środków zaskarżenia w postępowaniu karnym, czyli przy sporządzaniu kasacji oraz wniosku o wznowienie postępowania karnego. Ponadto nowela kodeksu postępowania karnego, która weszła w życie w dniu 15 kwietnia 2016 r.⁴, wprowadziła również trzeci nadzwyczajny środek zaskarżenia w postaci skargi na wyrok sądu odwoławczego do Sądu Najwyższego, który również został objęty przymusem adwokacko-radcowskim.

W pierwszej kolejności odnosząc się do subsydiarnego aktu oskarżenia, należy zauważyć, że przysługuje on pokrzywdzonemu w sprawach ściganych z oskarżenia publicznego, w sytuacji gdy po zakończeniu postępowania przygotowawczego, aktu oskarżenia nie wniósł oskarżyciel publiczny⁵. Jednak warunkiem uprawniającym pokrzywdzonego do skorzystania z instytucji subsydiarnego aktu oskarżenia jest spełnie-

² Dz.U. z 1982 r. Nr 16, poz. 124.

³ Dz.U. z 1982 r. Nr 19, poz. 145.

⁴ Ustawa z dnia 11 marca 2016 r. — o zmianie ustawy Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2016 r. Nr 437.

⁵ Por. D. Świecki, *Czynności procesowe obrońcy i pełnomocnika w sprawach karnych*, Warszawa 2010, s. 88.

nie wymogów wskazanych w treści art. 55 § 1 k.p.k. Przewiduje on, że w przypadku dwukrotnego wydania przez prokuratora w postępowaniu przygotowawczym postanowienia o odmowie wszczęcia lub o umorzeniu postępowania przygotowawczego pokrzywdzonemu przysługuje prawo do wniesienia aktu oskarżenia do sądu. Należy jednak pamiętać, że pomiędzy tymi postanowieniami musi zachodzić tożsamość podmiotowa i przedmiotowa, to znaczy, że możliwość wniesienia subsydiarnego aktu oskarżenia zachodzi jedynie wówczas, gdy w wyniku kontroli sądowej uchylającej postanowienie o odmowie wszczęcia śledztwa lub umorzeniu postępowania prokurator nadal nie widzi podstaw do wniesienia oskarżenia i wydaje powtórnie takie samo postanowienie, jakie było uprzednio przedmiotem zaskarżenia⁶.

Jednym z podstawowych warunków, poza wymaganiami formalnymi wynikającymi z art. 332 k.p.k. oraz art. 333 § 1 k.p.k., jaki musi spełniać subsydiarny akt oskarżenia, jest jego sporządzenie i podpisanie przez adwokata lub radcę prawnego, będącego pełnomocnikiem pokrzywdzonego, w ramach wymogu przymusu adwokacko-radcowskiego. Warunek ten oznacza, że adwokat lub radca prawny, działając jako pełnomocnik oskarżyciela — pokrzywdzonego — przyjmuje odpowiedzialność za treść i formę sporządzonego przez siebie aktu oskarżenia. Należy przy tym zwrócić uwagę, że przepis art. 55 § 2 k.p.k. wskazuje, że subsydiarny akt oskarżenia powinien być sporządzony i podpisany przez adwokata lub radcę prawnego, co oznacza literalnie, że przymusem objęte jest li tylko sporządzenie i podpisanie aktu⁷, nie zaś jego późniejsze popieranie w postępowaniu sądowym lub reprezentowanie pokrzywdzonego — oskarżyciela posiłkowego w toku całego postępowania karnego. Bez znaczenia pozostaje również sposób złożenia subsydiarnego aktu oskarżenia, o ile zachowany jest termin do złożenia tego aktu, wynikający z art. 55 § 1 k.p.k. Prowadzi również do wniosku, że obowiązek sporządzenia i podpisania subsydiarnego aktu oskarżenia musi być zrealizowany łącznie. Niedopuszczalne jest więc zarówno podpisanie subsydiarnego aktu oskarżenia przez adwokata lub radcę prawnego, którego treść została

⁶ Por. postanowienie SA w Lublinie z dnia 14 czerwca 2010 r., II AKz 197/10, Lex nr 628243.

⁷ Zob. A. Cader, *Oskarżyciel subsydiarny w sprawach o przestępstwa publiczno-skargowe*, NKPK 2003, nr 12, s. 143 n.

sformułowana przez pokrzywdzonego, jak i podpisanie przez pokrzywdzonego subsydiarnego aktu oskarżenia sporządzonego przez adwokata lub radcę prawnego⁸. W przypadku gdy pokrzywdzonym jest instytucja państwowa, samorządowa lub społeczna, subsydiarny akt oskarżenia sporządza radca prawny. Adwokat z kolei, jeśli sam jest pokrzywdzonym, może samodzielnie sporządzić i podpisać sporządzony przez siebie, w swojej sprawie, subsydiarny akt oskarżenia. W piśmiennictwie jednakże zauważa się, że takiej możliwości — jak adwokat — nie ma radca prawny, który w tym przypadku musi skorzystać z pomocy adwokata w ramach obowiązującego przymusu adwokacko-radcowskiego⁹.

Jeśli subsydiarny akt oskarżenia nie został sporządzony i podpisany przez adwokata lub radcę prawnego, w ramach wymogu przymusu adwokacko-radcowskiego, to taki brak formalny podlega uzupełnieniu w trybie art. 120 k.p.k., zgodnie z którym jeżeli pismo nie odpowiada wymaganiom formalnym, przewidzianym w art. 119 k.p.k. lub w przepisach szczególnych, lub brak jest tego rodzaju, że pismo nie może otrzymać prawidłowego biegu, wyzywa się wówczas osobę, od której pismo pochodzi, do usunięcia braku w terminie siedmiu dni. Niewątpliwie wniesienie subsydiarnego aktu oskarżenia nie pochodzącego od podmiotu będącego adwokatem lub radcą prawnym jest przeszkodą, w której wyniku akt ten nie może otrzymać prawidłowego biegu. Analiza treści art. 120 § 2 k.p.k. w uwarunkowaniach wymogów wynikających z art. 55 § 2 k.p.k. musi prowadzić również do jednoznacznego wniosku, że jeśli brak formalny dotyczący uzupełniania braku w postaci spełnienia koniunkcyjnego wymogu sporządzenia i podpisania subsydiarnego aktu oskarżenia nie zostanie spełniony w trybie art. 120 § 1 k.p.k., to wówczas złożony subsydiarny akt oskarżenia uznaje się za bezskuteczny w trybie art. 120 § 2 zd. drugie k.p.k.¹⁰.

Warto jeszcze przy tym zauważyć, że jeśli pokrzywdzony nie działa w postępowaniu karnym, na etapie postępowania przygotowawczego, przez adwokata lub radcę prawnego, może złożyć wniosek o wyznacze-

⁸ Por. A. Baj, *Radca prawny w procesie karnym w świetle zmiany Kodeksu postępowania karnego z 9 listopada 2009 r.*, „Radca Prawny” 2010, nr 4, s. 8 n.

⁹ Zob. K.T. Boratyńska [w:] K.T. Boratyńska, A. Górski *et al.*, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2007, s. 162 n.

¹⁰ Zob. *ibidem*.

nie mu adwokata lub radcy prawnego z urzędu. Trzeba jednak pamiętać, że termin na sporządzenie, podpisanie i wniesienie subsydiarnego aktu oskarżenia wynosi, zgodnie z art. 55 § 1 k.p.k., miesiąc od chwili doręczenia pokrzywdzonemu ponownego zawiadomienia lub samego postanowienia o umorzeniu postępowania lub postanowienia o odmowie jego wszczęcia. Z pragmatycznego punktu widzenia można zauważyć, że procedura wyznaczenia dla pokrzywdzonego adwokata lub radcy prawnego może trwać dłużej aniżeli bieg terminu wynikający z art. 55 § 1 k.p.k. Należy również zauważyć, że jeśli niedotrzymanie terminu zawitego nastąpiło z przyczyn od strony niezależnych, strona ta w terminie zawitym siedmiu dni od daty ustania przeszkody może złożyć wniosek o przywrócenie terminu, dopełniając jednocześnie czynności, która miała być w terminie wykonana. Sąd Najwyższy przyjmuje, że jeżeli określona czynność procesowa objęta jest przymusem adwokacko-radcowskim i strona twierdzi, że nie jest w stanie tego braku formalnego usunąć bez wyznaczenia jej obrońcy lub pełnomocnika z urzędu, a jednocześnie wnosi o przywrócenie terminu do samego dokonania tej czynności procesowej, wówczas brak formalny polegający na osobistym dokonaniu czynności przez stronę (a więc na niespełnieniu wymogu przymusu adwokacko-radcowskiego) nie może powodować bezskuteczności wniosku o przywrócenie terminu do dokonania tej czynności. W takiej sytuacji zarówno ewentualne wyznaczenie obrońcy lub pełnomocnika z urzędu, jak i — w wypadku odmowy przyznania pomocy prawnej z urzędu — wezwanie do usunięcia braku formalnego samej czynności zasadniczej staje się aktualne dopiero w wypadku uwzględnienia wniosku o przywrócenie terminu do dokonania czynności zasadniczej¹¹.

Subsydiarny akt oskarżenia jest — w porównaniu z innymi czynnościami postępowania karnego na tym etapie — zarówno wysoce sformalizowanym pismem, które inicjuje postępowanie karne przed sądem, jak i pismem, które zmienia status podejrzanego na oskarżonego. Podejrzanym staje się bowiem oskarżonym, z chwilą kiedy wniesiono przeciwko niemu akt oskarżenia do sądu. A zatem wniesienie aktu oskarżenia — w sprawach z oskarżenia publicznego — jest bardzo istotnym elementem postępowania karnego, rodzącym określone w ustawie skutki procesowe. Usta-

¹¹ Postanowienie SN z dnia 28 maja 2009 r., III KZP 29/09, Lex nr 1669895.

wodawca, wprowadzając na tym etapie przymus adwokacko-radcowski, chciał zagwarantować zarówno pokrzywdzonemu, jak i podejrzanemu, przeciwko któremu wnoszony jest subsydiarny akt oskarżenia, że czynność jego sporządzenia i podpisania, a przez to zainicjowanie postępowania karnego przed sądem, znajdzie swoje umocowanie w spełnieniu podstawowych celów postępowania karnego, jakimi są m.in. pociągnięcie do odpowiedzialności karnej sprawcy przestępstwa czy też uwzględnienie chronionych prawem interesów pokrzywdzonego. *Ratio legis* przepisu art. 55 § 1 k.p.k. sprowadza się więc do umożliwienia pokrzywdzonemu samodzielnego oskarżenia w sprawie o czyn ścigany w trybie publicznym. Subsidiarne oskarżenie posiłkowe, jako wyjątek od oskarżenia w trybie publicznym, oparte jest na założeniu, że prokurator — mimo przyznania przez sąd racji pokrzywdzonemu żądającemu ścigania — ścigania takiego ponownie odmawia. Tryb ten zapobiega wnoszeniu oczywiście bezzasadnych oskarżeń, a także umożliwia pokrzywdzonemu samodzielne oskarżenie, gdy prokurator podejmuje powtórnie taką samą decyzję, jaką sąd już wcześniej uchylił¹². Subsidiarne oskarżenie posiłkowe jest wyjątkiem od zasady oskarżania przez oskarżyciela publicznego w sprawach ściganych z urzędu, a więc dla skutecznego wniesienia takiego aktu oskarżenia konieczne jest spełnienie wymogów określonych wyżej wymienionymi przepisami art. 55 § 1 k.p.k. i art. 330 § 2 k.p.k.¹³. Subsidiarny akt oskarżenia, poprzez objęcie go wymogiem przymusu adwokacko-radcowskiego, zapewnia z jednej strony równowagę pomiędzy ochroną praw pokrzywdzonego a ściganiem jeszcze domniemanego sprawcy czynu zabronionego, z drugiej zaś stanowi gwarancję, że przestępstwa ścigane z urzędu będą obejmowane aktami oskarżenia pochodzącymi od oskarżycieli posiłkowych, sporządzonymi przez podmioty, których wiedza i kwalifikacje zawodowe legitymują — z normatywnego punktu widzenia — do sporządzenia i podpisania subsydiarnego aktu oskarżenia, rozpoczynającego kolejny etap postępowania karnego, w którym jedna ze stron postępowania nabywa status oskarżonego.

¹² Postanowienie SA w Krakowie z dnia 15 grudnia 2011 r., II AKz 476/11, Lex nr 1125049.

¹³ Postanowienie SA w Lublinie z dnia 14 czerwca 2010 r., II AKz 197/10, Lex nr 628243.

Drugą czynnością objętą przymusem adwokacko-radcowskim w postępowaniu karnym jest sporządzenie i podpisanie apelacji w przypadku przewidzianym w art. 446 § 1 k.p.k. Tak więc apelacja od wyroku sądu okręgowego, która nie pochodzi od prokuratora, powinna być sporządzona i podpisana przez obrońcę lub pełnomocnika. Choć użyte w tym przepisie sformułowanie: „powinna być sporządzona”, może nadawać temu wymogowi charakter fakultatywny, to nie może budzić wątpliwości, że wprowadzony na tym etapie postępowania przymus adwokacko-radcowski ma charakter obligatoryjny.

Sporządzenie i podpisanie apelacji, o której mowa w treści przepisu art. 446 § 1 k.p.k., ma bardzo istotne znaczenie z punktu widzenia zainicjowania postępowania apelacyjnego przed sądem apelacyjnym, albowiem wszczyna ona kolejny etap postępowania karnego. Należy jednak podkreślić, że do spełnienia wymogu przymusu adwokacko-radcowskiego nie wystarcza jedynie złożenie przez adwokata podpisu pod pismem sporządzonym przez oskarżonego¹⁴. Oczywiście przymus adwokacko-radcowski nie wyłącza na tym etapie prawa oskarżonego do obrony osobistej w postępowaniu odwoławczym¹⁵, jednakże jeśli zachodzą wątpliwości co do samego sporządzenia apelacji przez adwokata lub radcę prawnego, sąd zobowiązany jest do ich wyjaśnienia i dopiero po uzyskaniu informacji, sąd podejmuje decyzję o nadaniu lub też o nienadaniu dalszego biegu takiej apelacji¹⁶.

Nie powinno budzić jakichkolwiek wątpliwości, że instytucja przymusu adwokacko-radcowskiego przy sporządzaniu apelacji od wyroku sądu okręgowego polega na tym, że adwokat lub radca prawny ma nie tylko podpisać apelację, lecz przede wszystkim sporządzić apelację na odpowiednim — z punktu widzenia wymogów formalnych — poziomie. Rola adwokata lub radcy prawnego nie może sprowadzać się do podpisania tekstu opracowanego przez oskarżonego. Przyjmuje się, że apelacja sporządzona — w trybie art. 446 § 1 k.p.k. — osobiście przez oskarżonego wbrew przymusowi adwokacko-radcowskiemu nie jest sporządzona

¹⁴ Postanowienie SA w Katowicach z dnia 8 kwietnia 2009 r., II AKz 235/09, Lex nr 512321.

¹⁵ Por. wyrok SN z dnia 24 października 2007 r., III KK 151/07, Lex nr 476319.

¹⁶ Por. postanowienie SA w Krakowie z dnia 30 września 2004 r., II AKz 347/04, Lex nr 142969.

przez osobę nieuprawnioną, lecz jest jedynie dotknięta brakiem formalnym, a zatem by uznać ją za bezskuteczną, trzeba w pierwszej kolejności wezwać autora takiej apelacji do usunięcia braku formalnego w trybie art. 120 § 1 k.p.k.¹⁷. Dopiero wtedy gdy po wezwaniu oskarżonego do uzupełniania braku formalnego oraz pomimo pouczenia o skutkach nieuzupełnienia tego braku w terminie brak ten nie zostanie usunięty, sąd odmawia (uznaje za bezskuteczną) przyjęcia takiej apelacji do rozpoznania¹⁸. Zauważa się przy tym również, że przymus adwokacko-radcowski obowiązujący przy wnoszeniu apelacji nie ma na celu limitowania stron w korzystaniu z prawa do odwołania się. Celem tej regulacji jest zapewnienie fachowej pomocy prawnej stronom wnoszącym apelacje, tak by korzystanie z prawa do odwołania się, zagwarantowanego w art. 176 ust. 1 Konstytucji RP, było rzeczywiste, a nie pozorne oraz by po rzeczowej analizie wyroku sądu pierwszej instancji apelacja została należycie opracowana, bo bez tego trudno o jej normatywną skuteczność. Nie chodzi więc o to, czy apelujący będzie zadowolony z możliwości swobodnego wypowiedzenia się w tekście swej apelacji, czy dowolnie skrytykuje zaskarżony wyrok, lecz o to, by apelacja wykorzystała argumenty celowe do osiągnięcia celu procesowego¹⁹, zgodnie z wymogami o charakterze formalno-prawnym i przy należytych posługiwaniu się podstawami o charakterze materialno-prawnym. Rzecz jasna każdy oskarżony ma prawo przedstawiać swoje stanowisko i argumenty zwalczające niekorzystne dla niego rozstrzygnięcie i w ten sposób samodzielnie, niezależnie od obrońcy realizować swoje prawo do obrony. Może to robić jednak w sposób przewidziany przez procedurę karną, która przewiduje przymus adwokacko-radcowski w przypadku składania apelacji od wyroku sądu okręgowego. Warto podkreślić, że ustanowiony przymus nie pozwala na zrównanie pism procesowych oskarżonych z apelacjami obrońców. Wielokrotnie Sąd Najwyższy wypowiedział się, że „pismo oskarżonego” nazwane „apelacją”

¹⁷ Por. postanowienie SA w Krakowie z dnia 27 czerwca 2003 r., II AKz 234/03, Lex nr 82829.

¹⁸ Zob. postanowienie SA w Warszawie z dnia 3 kwietnia 2001 r., II AKz 221/00, Lex nr 48336; postanowienie SA w Krakowie z dnia 15 maja 2001 r., II AKz 142/01, Lex nr 49601.

¹⁹ Por. wyrok SA w Krakowie z dnia 6 listopada 2003 r., II AKa 304/03, Lex nr 103926.

nie może wywoływać żadnych skutków w zakresie zgłoszonych w nim zarzutów pod adresem orzeczenia sądu pierwszej instancji. Pismo takie może być natomiast ujawnione w oparciu o przepis art. 453 § 2 k.p.k. w zw. z art. 394 k.p.k. jako zawierające wyjaśnienia, wnioski i oświadczenia stron²⁰. W tym przypadku zatem należy podkreślić, że przymus adwokacko-radcowski w żaden sposób nie odbiera stronie postępowania karnego prawa do obrony lub też reprezentacji przed sądem.

Istotą i podstawowym znaczeniem obowiązywania przymusu adwokacko-radcowskiego na tym etapie jest opracowanie apelacji, jej zarzutów, uzasadnienia, a także właściwych — w kontekście analizy stanu faktycznego i stanu prawnego danej sprawy — wniosków końcowych apelacji przez osobę, która legitymuje się wysokim poziomem wiedzy prawniczej oraz posiada odpowiednie kwalifikacje zawodowe, albowiem wskazanie podstaw apelacyjnych, w tym zgłoszonych i sformułowanych zarzutów, wyznacza zakres rozpoznania sprawy w postępowaniu przed sądem apelacyjnym²¹. Jak wskazuje się w orzecznictwie, przymus adwokacko-radcowski wprowadzony przez ustawodawcę nie ma na celu utrudnienia oskarżonemu prawa do obrony, lecz jest wynikiem potrzeby zapewnienia, odpowiedniego pod względem merytorycznym i formalnym, opracowania środka odwoławczego od orzeczeń sądu okręgowego, zapadłych w sprawach z reguły skomplikowanych pod względem faktycznym i prawnym, które są zagrożone najwyższymi ustawowymi sankcjami karnymi²². Co więcej, przymus adwokacko-radcowski nie jest też „ograniczeniem” prawa oskarżonego do obrony, lecz jest gwarancją tego prawa — należytego wykorzystania możliwości kwestionowania wyroku i rzeczowego argumentowania krytyki²³.

---

²⁰ Zob. postanowienie SN z dnia 12 grudnia 2013 r., II KK 324/13, Lex nr 1405570; postanowienie SN z dnia 13 lutego 2013 r., II KK 141/12, Lex nr 1277700; wyrok SN z dnia 5 marca 2008 r., III KK 446/07, Lex nr 406861; wyrok SN z dnia 12 kwietnia 2007 r., II KK 265/06, Lex nr 282275.

²¹ Por. postanowienie SA w Krakowie z dnia 7 maja 2003 r., II AKz 167/03, Lex nr 81582.

²² Postanowienie SA w Katowicach z dnia 8 kwietnia 2009 r., II AKz 235/09, Lex nr 512321.

²³ Postanowienie SA w Krakowie z dnia 27 grudnia 2007 r., II AKz 680/07, Lex nr 377553.

Nie można również podzielać oceny, że z uwagi na uwarunkowania o charakterze materialnym strona postępowania — ze względu na obowiązujący przymus adwokacko-radcowski — ma ograniczone możliwości przy składaniu apelacji od wyroku sądu okręgowego. Jeżeli bowiem dana strona postępowania występowała w procesie karnym bez udziału adwokata lub radcy prawnego, może na każdym etapie postępowania złożyć wniosek o przyznanie jej obrońcy lub pełnomocnika z urzędu²⁴.

W tym przypadku można rozważyć dwie sytuacje, w których strona korzysta z pomocy zawodowego pełnomocnika z urzędu w celu sporządzenia apelacji objętej wymogiem z art. 446 § 1 k.p.k. Pierwsza występuje wtedy, gdy po doręczeniu stronie odpisu wyroku z uzasadnieniem złożyła wniosek o wyznaczenie obrońcy lub pełnomocnika z urzędu w celu sporządzenia apelacji, stosownie do treści art. 444 § 2 k.p.k. Wówczas wyznaczenie adwokata lub radcy prawnego następuje w celu dokonania tej konkretnej czynności procesowej zgodnie z art. 80a § 2 k.p.k. w przypadku oskarżonego oraz zgodnie z art. 87a § 2 k.p.k. w przypadku innej strony niż oskarżony. Termin do wniesienia apelacji dla wyznaczonego z urzędu obrońcy lub pełnomocnika, zgodnie z art. 127a § 2 k.p.k., biegnie od daty doręczenia mu odpisu wyroku wraz z pisemnym uzasadnieniem, albowiem jeżeli warunkiem skuteczności czynności procesowej jest dokonanie tej czynności przez obrońcę lub pełnomocnika strony, termin do jej dokonania ulega zawieszeniu dla strony postępowania na czas rozpoznania wniosku o przyznanie prawa pomocy prawnej w tym zakresie. W tym przypadku wyznaczony obrońca lub pełnomocnik mają obowiązek sporządzenia i podpisania oraz wniesienia apelacji. Po dokonaniu tej czynności uprawnienie do reprezentowania strony wygasa.

Druga sytuacja ma miejsce wówczas, gdy strona postępowania po otrzymaniu wyroku sądu okręgowego wraz z uzasadnieniem, nie dochowując wymogu przewidzianego w art. 446 § 1 k.p.k., sama sporządziła, podpisała i wniosła apelację do sądu apelacyjnego. W tym przypadku zostanie ona wezwana do uzupełniania braku formalnego. W odpowiedzi strona postępowania może albo skorzystać z pomocy adwokata lub radcy prawnego z wyboru, albo może złożyć wniosek o przyznanie jej prawa

---

²⁴ Zob. E. Samborski, *Zarys metodyki pracy sędziego w sprawach karnych*, Warszawa 2013, s. 541.

pomocy prawnej z urzędu. Jeżeli wniosek taki zostanie uwzględniony, sąd doręcza wówczas wyrok wraz z uzasadnieniem wyznaczonemu obrońcy lub pełnomocnikowi i termin — mając na uwadze treści art. 127a § 2 k.p.k. — rozpoczyna swój bieg od dnia doręczenia wyroku wraz z uzasadnieniem. W przypadku odmowy przyznania prawa pomocy strona ponownie wzywana jest do uzupełniania braku formalnego. W przypadku jego uzupełnienia sąd nadaje dalszy bieg apelacji, natomiast w przypadku nieuzupełnienia takiego braku sąd pierwszej instancji wydaje zarządzenie o odmowie przyjęcia apelacji, na które przysługuje zażalenie²⁵.

Należy podkreślić, że skoro przepis art. 446 § 1 k.p.k. stanowi o przymusie adwokacko-radcowskim li tylko w przypadku sporządzania i podpisywania apelacji od wyroku sądu okręgowego, to należy przyjąć, że już złożenie odpowiedzi na taką apelację nie jest objęte przymusem adwokacko-radcowskim.

Warto przy tym podkreślić, że — w przeciwieństwie do analogicznej procedury związanej z wnoszeniem kasacji do Sądu Najwyższego — wyznaczony z urzędu adwokat lub radca prawny nie ma podstawy do odmowy sporządzenia apelacji, gdy wyraźnie żąda tego strona, dla której został wyznaczony. Wniosek taki można wyprowadzić w oparciu o treść art. 84 § 2 k.p.k., zgodnie z którym obrońca (lub pełnomocnik, stosownie to treści art. 88 k.p.k.) z urzędu wyznaczony w postępowaniu kasacyjnym lub w postępowaniu z wniosku o wznowienie postępowania, jeżeli nie znajduje postaw do ich wniesienia, jest zobowiązany do złożenia pisemnej opinii o odmowie złożenia kasacji lub wniosku o wznowienie postępowania²⁶, albowiem przepis ten nie odnosi się już do apelacji od wyroku sądu okręgowego.

W mojej ocenie jedynym wyjątkiem odmowy sporządzenia apelacji od wyroku sądu okręgowego przez adwokata lub radcę prawnego wyznaczonemu dla strony postępowania z urzędu jest podstawa wynikająca z treści art. 28 ustawy z dnia 28 maja 1982 r. Prawo o adwokaturze²⁷ lub analogicznie z treści art. 22 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych²⁸.

²⁵ Por. D. Świecki, *Postępowanie odwoławcze w sprawach karnych. Komentarz i orzecznictwo*, wyd. 3, Warszawa 2016, s. 276 n.

²⁶ Zob. *ibidem*.

²⁷ Dz.U. z 1982 r. Nr 16, poz. 124.

²⁸ Dz.U. z 1982 r. Nr 19, poz. 145.

Zgodnie z ich brzmieniem adwokat lub radca prawny może odmówić udzielenia pomocy prawnej tylko z ważnych powodów²⁹, które muszą znajdować swoje merytoryczne uzasadnienie, np. w kolizji interesów ze stroną, dla której adwokat lub radca prawny został wyznaczony z urzędu.

Następnym etapem postępowania karnego, na którym obowiązuje przymus adwokacko-radcowski, jest postępowanie po prawomocnym zakończeniu postępowania karnego. Na tym etapie przymus adwokacko-radcowski obowiązuje przy sporządzeniu kasacji do Sądu Najwyższego. Zgodnie z treścią art. 526 § 2 k.p.k. jeżeli kasacja nie pochodzi od prokuratora, ministra sprawiedliwości, prokuratora generalnego, Rzecznika Praw Obywatelskich albo Rzecznika Praw Dziecka, powinna być sporządzona i podpisana przez obrońcę lub pełnomocnika. Przymus zatem, podobnie jak w przypadku apelacji wnoszonej w trybie art. 446 § 1 k.p.k., dotyczy czynności „sporządzenia i podpisania kasacji”.

Podobnie jak w przypadku sporządzenia i podpisania apelacji od wyroku sądu okręgowego, tak i w przypadku kasacji — jak podkreśla Sąd Najwyższy — strona, która sama jest adwokatem lub radcą prawnym, nie może w swojej sprawie wnieść apelacji od wyroku sądu okręgowego ani złożyć wniosku o wznowienie postępowania oraz kasacji³⁰. Chodzi tu bowiem o zapewnienie warunków ku temu, aby kasacja była wnoszona, gdy — bez osobistego zaangażowania w wynik prawomocnie zakończzonego

²⁹ Ustawa z dnia 28 maja 1982 r. Prawo o adwokaturze, a także ustawa z dnia 6 lipca 1982 r. nie precyzują pojęcia „ważne powody”, które stanowią podstawę do odmowy udzielenia pomocy prawnej. Sąd Najwyższy wskazuje (zob. uzasadnienie uchwały SN w składzie 7 sędziów z dnia 21 września 2000 r., III CZP 14/00, Lex nr 41972), że skoro pojęcie „ważnych powodów” nie zostało ustawowo zdefiniowane, należy odwoływać się do Zbioru Zasad Etyki i Godności Zawodu Adwokata (odpowiednio również do Kodeksu etyki radców prawnych). Czytamy w nich, że (§ 22 Zbioru Zasad Etyki i Godności Zawodu Adwokata) adwokatowi nie wolno podjąć się prowadzenia sprawy ani udzielić pomocy prawnej, jeżeli udzielił wcześniej pomocy prawnej stronie przeciwnej w tej samej sprawie lub w sprawie z nią związanej; brał udział w tej sprawie, wykonując funkcję publiczną; osoba, przeciwko której ma prowadzić sprawę, jest jego klientem, choćby w innej sprawie; adwokat, będący dla niego osobą bliską, prowadzi sprawę lub udzielił on już pomocy prawnej stronie przeciwnej w tej samej sprawie lub w sprawie z nią związanej. Ponadto adwokat, który złożył w danej sprawie zeznanie w charakterze świadka, nie może w niej występować jako pełnomocnik lub obrońca. Podobne unormowania znajdują się w treści przepisów art. 25, art. 26 oraz art. 27 Kodeksu etyki radców prawnych.

³⁰ Postanowienie SN z dnia 15 czerwca 2016 r., III KZ 16/16, Lex nr 2054092.

procesu — wykaże się możliwość zaistnienia szczególnych uchybień stanowiących podstawę owej skargi³¹. W kontekście treści przepisu art. 526 § 2 k.p.k. należy przyjąć, że samo podpisanie się adwokata z urzędu pod skargą sporządzoną przez stronę nie spełnia powyższego wymogu i nie czyni tym samym kasacji prawnie skuteczną.

Ponadto podobnie jak w przypadku wnoszenia apelacji w trybie art. 446 § 1 k.p.k., użyte w treści przepisu art. 526 § 2 k.p.k. sformułowanie „powinna być sporządzona i podpisana” nie oznacza, że czynność ta ma charakter fakultatywny. Zarówno doktryna i ugruntowane stanowisko judykatury wskazują, że przymus adwokacko-radcowski ustanowiony w treści art. 526 § 2 k.p.k. ma charakter bezwzględny i obligatoryjny oraz żaden przepis nie przewiduje możliwości zwolnienia strony skarżącej kasacją prawomocny wyrok z obowiązku przestrzegania przymusu adwokacko-radcowskiego w tym zakresie³². Kasacja jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia, przysługującym stronie postępowania po prawomocnym zakończeniu dwuinstancyjnego postępowania karnego. Z uwagi na wymogi formalne stawiane kasacji oraz z racji tego, że kasacja jest środkiem służącym wzruszeniu prawomocnego orzeczenia sądu, ustawodawca objął ten nadzwyczajny środek zaskarżenia przymusem adwokacko-radcowskim. W judykaturze oraz piśmiennictwie przyjmuje się, że kasacja jest wysoce sformalizowanym, nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia orzeczeń sądów odwoławczych, służącym korygowaniu rażących naruszeń prawa procesowego i materialnego. Tylko tzw. podmiot profesjonalny — jakim jest adwokat lub radca prawny — a więc dysponujący zawodową wiedzą i umiejętnościami, jest uprawniony do sporządzenia i wniesienia tej skargi w imieniu strony postępowania, która niejednokrotnie nie jest w stanie ocenić warunków jej złożenia³³. Wprowadzenie przez ustawodawcę przymusu adwokacko-radcowskiego w postępowaniu karnym ma służyć zarówno zapewnieniu i nadaniu odpowiedniego poziomu pism procesowych, jak i ich merytorycznej i formalnej poprawności, co

³¹ Por. postanowienie SN z dnia 15 grudnia 2010 r., IV KZ 73/10, Lex nr 843931.

³² Por. D. Świecki, *Czynności procesowe obrońcy i pełnomocnika...*, s. 440 n.; por. także A. Sakowicz [w:] K.T. Boratyńska *et al.*, *op. cit.*, s. 1066; por. także postanowienie SN z dnia 9 marca 2009 r., II KZ 15/09, Lex nr 491321; wyrok SN z dnia 29 lipca 2010 r., II KZ 61/00, Lex nr 843559.

³³ Por. postanowienie SN z dnia 18 marca 2010 r., III KZ 23/10, Lex nr 843526.

wymaga specjalistycznego przygotowania zawodowego oraz odpowiedniego zasobu wiedzy prawniczej³⁴. Przymus występowania podmiotu fachowego przy sporządzeniu i podpisaniu kasacji wprowadzony został zwłaszcza po to, aby decyzja o zaskarżeniu kasacją prawomocnego orzeczenia podejmowana była przez osobę, która legitymuje się odpowiednią wiedzą z danej dziedziny prawa oraz, z uwagi na jej kwalifikacje zawodowe, może należycie ocenić istnienie lub też brak podstaw do sporządzenia kasacji do Sądu Najwyższego³⁵. Nie zawsze bowiem zagadnienie formalnej dopuszczalności kasacji jest równoznaczne z istnieniem podstaw kasacyjnych w sprawie karnej.

Ze względu na to, że kasację wnosi się w terminie trzydziestu dni od dnia doręczenia stronie odpisu wyroku sądu drugiej instancji wraz z jego pisemnym uzasadnieniem, to jednak wniosek o sporządzenie i doręczenie odpisu takiego wyroku z uzasadnieniem, co stanowi wymóg formalny poprzedzający sporządzenie kasacji, nie jest objęty przymusem adwokacko-radcowskim³⁶. Podobnie przymusem adwokacko-radcowskim nie jest również objęta odpowiedź na kasację.

Przymus adwokacko-radcowski w ramach przepisu art. 526 § 2 k.p.k. obowiązuje tylko przy sporządzeniu i podpisaniu kasacji, a zatem co do zasady w uwarunkowaniach postępowania związanego z jej sporządzeniem i podpisaniem, postępowanie to jest analogiczne jak przy sporządzaniu i podpisaniu apelacji od wyroku sądu okręgowego. Niedopuszczalne jest zatem, aby adwokat podpisał sporządzony uprzednio projekt kasacji przygotowany przez stronę postępowania karnego lub też aby przedstawił jej do podpisania sporządzony przez siebie projekt kasacji. Wymóg sporządzenia i podpisania kasacji przez obrońcę lub pełnomocnika strony jest warunkiem, który łącznie spełniony stanowi o dopuszczalności kasacji w uwarunkowaniach wymogu przymusu adwokacko-radcowskiego. Jak wskazuje Sąd Najwyższy³⁷, ustawowe wymaganie „sporządzenia i podpisania” kasacji przez adwokata — obrońcę oznacza, że adwokat musi

³⁴ Postanowienie SN z dnia 26 stycznia 2005 r., III KZ 41/04, niepubl.

³⁵ Zob. A. Sakowicz [w:] K.T. Boratyńska *et al.*, *op. cit.*, s. 1066.

³⁶ Postanowienie SN z dnia 22 stycznia 2014 r., III KZ 83/13, Lex nr 1415126; por. także R. Łyczewek, *Adwokat jako obrońca w polskim procesie karnym*, Warszawa 1989, s. 98 n.

³⁷ Postanowienie SN z dnia 20 października 1998 r., III KZ 109/98, Lex nr 34236.

być autorem skargi kasacyjnej. Nie spełnia go zatem ani podpisanie przez adwokata skargi sporządzonej przez samą stronę, ani wyrażona przez adwokata w odrębnym piśmie akceptacja takiej skargi, ani też odwołanie się przez adwokata do treści własnoręcznego pisma strony.

W przypadku wniesienia kasacji przez stronę postępowania, bez wymogu przewidzianego w art. 526 § 2 k.p.k., strona taka musi zostać wezwana do uzupełniania braku formalnego w trybie art. 120 k.p.k. przewidującego obowiązek wezwania do usunięcia braku formalnego w terminie siedmiu dni w sytuacji, gdy złożone w postępowaniu pismo nie może otrzymać prawidłowego biegu. Jeśli w tym terminie brak formalny odnoszący się do wymogu z art. 526 § 2 k.p.k. zostanie uzupełniony, sąd nada kasacji dalszy bieg, w przeciwnym zaś wypadku kasacja nie zostanie przyjęta do rozpoznania. Na uwagę zasługuje przy tym regulacja wynikająca z art. 530 § 3 k.p.k., zgodnie z którą na zarządzenie o odmowie przyjęcia kasacji do rozpoznania przysługuje zażalenie stronie do Sądu Najwyższego, przy czym zażalenie to nie jest już objęte przymusem adwokacko-radcowskim.

Jeśli strona postępowania po wydaniu prawomocnego wyroku przez sąd odwoławczy nie ma obrońcy lub pełnomocnika z wyboru, a zamierza wszcząć postępowanie przed Sądem Najwyższym poprzez sporządzenie i wniesienie kasacji, musi rozważyć złożenie wniosku o przyznanie jej pełnomocnika lub obrońcy z urzędu, wobec wymogu przewidzianego w treści art. 526 § 2 k.p.k. Wniosek ten strona może złożyć albo przy składaniu wniosku o sporządzenie i doręczenie odpisu wyroku sądu odwoławczego wraz z jego pisemnym uzasadnieniem, stosownie do treści art. 457 k.p.k., albo już po otrzymaniu z sądu odwoławczego odpisu wyroku wraz z pisemnym uzasadnieniem. Mając na uwadze termin do wniesienia kasacji wskazany w art. 524 § 1 k.p.k. wynoszący trzydzieści dni, do wyznaczenia obrońcy lub pełnomocnika z urzędu dla strony, odpowiednie zastosowanie będzie miał przepis art. 127a § 1 k.p.k. w zw. z art. 80a § 1 k.p.k. i art. 87a § 1 k.p.k. W tym przypadku, jeżeli warunkiem skuteczności sporządzenia i podpisania kasacji do Sądu Najwyższego imieniem strony postępowania karnego jest reprezentacja przez obrońcę lub pełnomocnika z urzędu, termin do sporządzenia i podpisania kasacji ulega zawieszeniu dla tej strony na czas rozpoznania wniosku o przyznanie prawa pomocy. W przypadku wyznaczenia pełnomocnika

lub obrońcy z urzędu do sporządzenia i podpisania kasacji termin rozpoczyna swój bieg od dnia doręczenia mu postanowienia lub zarządzenia o tym wyznaczeniu.

Wyznaczenie pełnomocnika lub obrońcy z urzędu dla strony postępowania w postępowaniu kasacyjnym spełnia dwie funkcje³⁸. Pierwsza funkcja to wyznaczenie dla strony fachowej pomocy prawnej, która ma zagwarantować, że wyznaczony adwokat lub radca prawny z urzędu, opierając się na swojej wiedzy oraz zgodnie z zasadami należytej staranności, dokona analizy przedmiotu sprawy i na tej podstawie podejmie decyzję, czy istnieją podstawy do sporządzenia i podpisania kasacji, czy też takich podstaw nie ma. Należy zwrócić uwagę, że w przeciwieństwie do apelacji od wyroku sądu okręgowego wyznaczony z urzędu obrońca lub pełnomocnik nie jest zobowiązany „za wszelką cenę” sporządzić i podpisać kasację do Sądu Najwyższego. Zgodnie bowiem z art. 84 § 3 k.p.k. obrońca wyznaczony z urzędu w postępowaniu kasacyjnym, w postępowaniu o uchylenie wyroku sądu odwoławczego uchylającego wyrok sądu pierwszej instancji i przekazującego sprawę do ponownego rozpoznania lub w postępowaniu o wznowienie postępowania powinien sporządzić i podpisać kasację, skargę od wyroku sądu odwoławczego uchylającego wyrok sądu pierwszej instancji i przekazującego sprawę do ponownego rozpoznania lub wnioski o wznowienie postępowania albo poinformować na piśmie sąd, że nie stwierdził podstaw do wniesienia kasacji, skargi lub wniosku o wznowienie postępowania. W orzecznictwie przyjmuje się, że w ramach obowiązku określonego w art. 84 § 3 k.p.k. poinformowanie na piśmie sądu o braku podstaw do wniesienia kasacji — jako efekt udzielonej pomocy prawnej — powinno przybrać formę opinii prawnej³⁹ na piśmie. Opinia taka powinna zostać sporządzona zgodnie z zasadami należytej staranności, wymaganej w stosunkach danego rodzaju, czyli z taką starannością, jakiej należy spodziewać się od podmiotu świadczącego zawodowo pomoc prawną, tj. od adwokata lub radcy prawnego, tym bardziej że odmowa dokonania sporządzenia i podpisania nadzwyczajnego środka zaskarżenia dotyczy czynności objętej przymusem adwokacko-radcowskim. Warto zaznaczyć, że sporządzona przez

³⁸ Por. R. Rynkun-Werner, *Adwokat z urzędu. Podstawowe zagadnienia prawne*, Warszawa 2011, s. 170 n.

³⁹ Postanowienie SN z dnia 10 września 2008 r., II KZ 43/08, Lex nr 460128.

pełnomocnika lub obrońcę z urzędu opinia o braku podstaw nie podlega co do zasady merytorycznej kontroli sądu, który wyznaczył adwokata lub radcę prawnego z urzędu. Na szczególnym etapie postępowania, jaki stanowi postępowanie kasacyjne, prawo do obrony jest zagwarantowane już przez sam fakt ustanowienia adwokata z urzędu, który zgodnie ze swą najlepszą wiedzą i należytą miarą staranności przeanalizował sprawę pod kątem ewentualnego istnienia podstaw kasacyjnych. Jeśli adwokat oświadczy sądowi, że podstaw do wniesienia kasacji nie stwierdza, nie ma w unormowaniach kodeksu postępowania karnego przepisu, który upoważniałby sąd do „przymuszenia” obrońcy z urzędu do sporządzenia kasacji, ani przepisu, który nakazywałby ustanowić skazanemu innego obrońcę z urzędu⁴⁰. Brak merytorycznej kontroli sądu w zakresie opinii sporządzonej przez obrońcę lub pełnomocnika z urzędu co do podstaw kasacyjnych nie wyłącza jednak uprawnienia sądu do czynienia ustaleń, czy wyznaczony z urzędu adwokat lub radca prawny prawidłowo wykonał swoje obowiązki — w ramach sporządzenia pisemnej opinii — co ma być gwarantem prawidłowej realizacji prawa do sądu i prawa do obrony. Stwierdzenie bowiem przez sąd, że obrońca lub pełnomocnik wyznaczony z urzędu do zbadania podstaw do wniesienia kasacji nienależycie wykonał swoje obowiązki wynikające z art. 84 § 3 k.p.k., może skutkować zawiadomieniem okręgowej rady adwokackiej lub okręgowej rady radców prawnych, w trybie art. 20 § 1 k.p.k., w zakresie nienależyciego sporządzenia opinii⁴¹. Sąd Najwyższy wskazuje, że jeżeli jednak obrońca wyznaczony z urzędu w postępowaniu kasacyjnym poinformuje sąd odwoławczy, iż nie znajduje podstaw do wniesienia kasacji, obliguje to sąd do zawiadomienia skazanego o stanowisku obrońcy oraz pouczenia go, że przysługuje mu możliwość wniesienia kasacji sporządzonej przez adwokata z wyboru w terminie trzydziestu dni, liczonych od dnia następnego po dniu, w którym poinformowano go o oświadczeniu obrońcy z urzędu, i to niezależnie od tego, czy skazany po otrzymaniu odpisu wyroku wraz z uzasadnieniem wniósł własnoręcznie sporządzoną kasację, czy też nie składając tej skargi, złożył wyłącznie wniosek o ustano-

⁴⁰ Por. postanowienie SN z dnia 17 czerwca 1997 r., V KZ 57/97, Lex nr 29963; por. także D. Świecki, *Czynności procesowe obrońcy i pełnomocnika...*, s. 444.

⁴¹ Por. postanowienie SN z dnia 1 lipca 1999 r., V KZ 33/99, Lex nr 37475; por. także postanowienie SN z dnia 10 września 2008 r., II KZ 43/08, Lex nr 460128.

wienie obrońcy z urzędu do sporządzenia i wniesienia kasacji⁴². W tym przypadku przyjmuje się również, że sporządzenie przez wyznaczonego obrońcę lub pełnomocnika opinii o braku podstaw kasacyjnych stanowi realizację prawa do obrony i prawa do sądu w postępowaniu kasacyjnym, co nie obliguje sądu odwoławczego do wyznaczania kolejnego adwokata lub radcy prawnego z urzędu⁴³ dla strony postępowania, oczywiście jeśli sąd nie ma wątpliwości, że sporządzona opinia została wydana zgodnie z wymogami należytej staranności.

Kolejna funkcja wyznaczenia obrońcy lub pełnomocnika z urzędu dla strony w postępowaniu kasacyjnym to w istocie zagwarantowanie należytego sporządzenia kasacji, która skierowana jest przeciwko prawomocnemu orzeczeniu sądu odwoławczego. Objęcie tego nadzwyczajnego środka zaskarżenia przymusem adwokacko-radcowskim z normatywnego punktu widzenia gwarantować ma, że nie będą do Sądu Najwyższego kierowane kasacje, które są bezzasadne lub oczywiście bezzasadne. To z kolei ma gwarantować stronie reprezentowanej przez adwokata lub radcę prawnego należyłą realizację konstytucyjnych zasad prawa do obrony i prawa do sądu.

Innym nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia objętym wymogiem przymusu adwokacko-radcowskiego jest wniosek o wznowienie postępowania karnego. Podobnie jak w przypadku kasacji, zgodnie z art. 545 § 2 k.p.k. wniosek o wznowienie postępowania, jeżeli nie pochodzi od prokuratora, powinien być sporządzony przez obrońcę lub pełnomocnika.

W przypadku wniosku o wznowienie postępowania karnego zasady postępowania oraz obowiązki wynikające z przymusu adwokacko-radcowskiego, które dotyczą adwokata lub radcy prawnego, niezależnie od tego, czy działają oni w ramach stosunku zlecenia z wyboru, czy też w charakterze obrońcy lub pełnomocnika wyznaczonego dla strony postępowania z urzędu, są analogiczne jak w przypadku postępowania przy sporządzeniu i podpisaniu kasacji. Oznacza to przede wszystkim, że przymus adwokacko-radcowski ma charakter bezwzględny i statuuje on bezwzględny obowiązek⁴⁴ nie tylko podpisania, lecz także sporządze-

⁴² Postanowienie SN z dnia 26 września 2011 r., II KZ 42/11, Lex nr 960540.

⁴³ Por. postanowienie SN z dnia 29 października 2010 r., III KZ 77/10, Lex nr 610177.

⁴⁴ Zob. postanowienie SN z dnia 24 listopada 2010 r., IV KZ 68/10, Lex nr 843925.

nia tego pisma procesowego przez adwokata lub radcę prawnego, który jest obrońcą lub pełnomocnikiem strony⁴⁵. Bezwzględny charakter tej regulacji wskazuje, iż tylko wnioski o wznowienie postępowania, które dopełniają wskazanego w niej obowiązku, mogą być przyjęte do merytorycznego rozpoznania. Natomiast odnośnie do takich wniosków, które tego wymogu nie spełniają, najpierw wzywa się ich autorów do usunięcia braku formalnego przez przedłożenie wniosku o wznowienie postępowania sporządzonego i podpisanego przez adwokata lub radcę prawnego, po czym — w wypadku nieusunięcia przez nich tego braku — prezes sądu lub upoważniony sędzia wydaje zarządzenie o odmowie przyjęcia tego wniosku o wznowienie postępowania, sporządzonego własnoręcznie przez nieuprawnioną osobę. W obowiązującym systemie prawa karnego procesowego nie ma możliwości obejścia ustawowych rygorów dotyczących przymusu adwokacko-radcowskiego w sporządzeniu i podpisaniu wniosku o wznowienie postępowania. Obowiązuje on z woli ustawodawcy i tylko ustawodawca, a nie organ procesowy w skutek własnej decyzji, może z tego przymusu zrezygnować⁴⁶. Co więcej strona, która sama jest adwokatem lub radcą prawnym, nie może w swojej sprawie złożyć wniosku o wznowienie postępowania⁴⁷.

Warto przy tym zauważyć, że różnica względem kasacji przy wniosku o wznowienie postępowania materializuje się przede wszystkim w sądzie, przed którym sprawa się toczy. W przypadku wniosku o wznowienie postępowania stosownie do treści art. 544 k.p.k. orzeka sąd okręgowy oraz sąd apelacyjny. W przypadku wznowienia postępowania zakończonego orzeczeniem sądu apelacyjnego lub Sądu Najwyższego orzeka Sąd Najwyższy. Niemniej jednak wniosek o wznowienie postępowania, podobnie jak kasacja, jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia skierowanym przeciwko prawomocnemu orzeczeniu sądu. Co więcej, wniosek o wznowienie postępowania opiera się na bardzo sformalizowanych

---

⁴⁵ Por. postanowienie SN z dnia 4 kwietnia 2013 r., II KZ 8/13, Lex nr 1294347; postanowienie SN z dnia 26 września 2009 r., II KZ 38/11, Lex nr 960537; postanowienie SN z dnia 17 sierpnia 2011 r., II KO 3/11, lex nr 898605; postanowienie SN z dnia 27 kwietnia 2011 r., III KZ 20/11, Lex nr 811870; postanowienie SA w Lublinie z dnia 3 sierpnia 2011 r., II AKz 398/11, Lex nr 1108609.

⁴⁶ Postanowienie SN z dnia 26 maja 2015 r., IV KZ 26/15, Lex nr 1785841.

⁴⁷ Zob. postanowienie SN z dnia 15 czerwca 2016 r., II KZ 16/16, Lex nr 2054092.

podstawach⁴⁸, których istnienie daje możliwość wzruszenia prawomocnie zakończonego wcześniej postępowania karnego. W tym przypadku objęcie wniosku o wznowienie postępowania przymusem adwokacko-radcowskim, z normatywnego punktu widzenia, ma gwarantować, że wzruszenie prawomocnie zakończonego postępowania karnego nastąpi tylko wtedy, gdy zaistnieją rzeczywiste ku temu podstawy, w przeciwnym zaś przypadku obrońca lub pełnomocnik strony, jeśli jest wyznaczony dla strony z urzędu, sporządzi właściwą — stosownie do treści art. 84 § 3 k.p.k. — pisemną opinię o braku podstaw do sporządzenia wniosku o wznowienie postępowania karnego.

Ustawą z dnia 11 marca 2016 r.⁴⁹ o zmianie ustawy Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, do kodeksu postępowania karnego dodano „Rozdział 55a” zatytułowany „Skarga na wyrok sądu odwoławczego”. Rozdział ten znajduje się w Dziale XI Kodeksu postępowania karnego, który normuje „Nadzwyczajne środki zaskarżenia”. Zgodnie z treścią art. 539a § 1 k.p.k. od wyroku sądu odwoławczego uchylającego wyrok sądu pierwszej instancji i przekazującego sprawę do ponownego rozpoznania stronom przysługuje skarga do Sądu Najwyższego. Skargę taką można oprzeć na zamkniętym katalogu podstaw, tj. tylko i wyłącznie z powodu naruszenia art. 437 k.p.k. lub z powodu uchybień określonych w art. 439 § 1 k.p.k., a zatem bezwzględnych podstaw do uchylenia orzeczenia. Jak wynika z treści przepisu art. 539f k.p.k., do postępowania ze skargi na wyrok sądu odwoławczego do Sądu Najwyższego stosuje się m.in. odpowiednio przepis art. 526 k.p.k., który ustanawia przymus adwokacko-radcowski przy sporządzeniu i podpisaniu kasacji. W uwarunkowaniach treści tego przepisu, w odniesieniu do przepisów normujących postępowanie kasacyjne, należy przyjąć, że skoro określone przez ustawodawcę pismo, jakim *ad casum* jest skarga na wyrok sądu odwoławczego, ma inicjować postępowanie przed Sądem Najwyższym, to analogicznie do pozostałych nadzwyczajnych środków zaskarżenia należy ją również objąć przymusem adwokacko-radcowskim. W tym przypadku do skargi tej należy odpowiednio stosować te wszystkie unormowania, które dotyczą kasacji zarówno w przypadku wymogów

⁴⁸ Zob. postanowienie SN z dnia 25 sierpnia 2010 r., III KZ 67/10, Lex nr 843564.

⁴⁹ Dz.U. z 2016 r. Nr 437.

sporządzenia i podpisania takiej skargi, jak i obowiązków nałożonych na adwokata lub radcę prawnego, który został wyznaczony dla strony postępowania karnego z urzędu.

The institution of coercion advocate in criminal proceedings

Summary

The aim of the article is to discuss the institution of an advocate in criminal proceedings. It occurs in the event of an indictment by a subsidiary of the victim, as well as for the preparation and signing of an appeal against the judgment of the district court, moreover, in the case of appeal from a final judgment of the Supreme Court and in the case of an application for reopening of the criminal proceedings, and also in the case of a complaint to the judgment of the appellate court.

Keywords: advocate, obligatory assistance of an advocate (coercion advocate), criminal proceedings.